

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Επιμέλεια διαγωνίσματος: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΝΤΖΟΥΛΗ

A1α.

1. Λάθος («οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδείς ἐστιν οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον»).
2. Λάθος («προσέταξαν Προμηθεὶ καὶ Ἐπιμηθεὶ κοσμησαί τε καὶ νεῖμαι δυνάμεις ἑκάστοις»).
3. Σωστό («Προμηθεὴ δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νεῖμαι, "Νείμαντος δέ μου," ἔφη, "ἐπίσκεψαι" καὶ οὕτω πείσας νέμει»).

A1β.

αὐτῆς: αναφέρεται στη λέξη «εὐδαιμονίαν».

τούτοις: αναφέρεται στη φράση «θνητὰ γένη».

B1. «Ἦν γὰρ ποτε χρόνος»: Ο Πρωταγόρας αρχίζει τον μύθο, που πιθανότατα είναι δικό του δημιούργημα, προσδιορίζοντας αόριστα τον χρόνο στον οποίο έλαβαν χώρα τα γεγονότα που θα αφηγηθεί. Η φράση «ἦν γὰρ ποτε χρόνος» συνάδει με το λαϊκότροπο ύφος όλου του μύθου. Αποτελεί τυπική αρχή παραμυθιού και μέρος του σκηνικού, μια εξωτερική δηλαδή διακόσμηση που περιβάλλει την τελεολογική εξήγηση του Πρωταγόρα για τη δημιουργία του ζωικού βασιλείου και του ανθρώπου. Προβάλλει την έννοια του χρόνου ως κυρίαρχου φυσικού μεγέθους, στο οποίο εγγράφεται η ύπαρξη των θεών και των θνητών όντων.

Έτσι λοιπόν, με τη λέξη «χρόνος» ο σοφιστής εννοεί την αρχή του χρόνου, την αρχή της δημιουργίας, το σημείο εκείνο που ακολουθεί τη θεογονία, δηλαδή τη γένεση των θεών. Είναι χαρακτηριστικό πως στην αρχαιοελληνική μυθολογική σκέψη υπάρχει μόνο θεογονία, και όχι κοσμογονία, όπως σε άλλες μυθολογίες ή στην εβραιοχριστιανική Γένεση. Αντίθετα από τον Ησίοδο, ο οποίος στη Θεογονία του αναφέρει, μετά τη δημιουργία των θεών, την ύπαρξη των ανθρώπων, χωρίς να εξηγεί πώς πλάστηκαν και από ποιον (θεοκεντρική προσέγγιση), ο Πρωταγόρας μεταφέρει το κέντρο του ενδιαφέροντος στον άνθρωπο (ανθρωποκεντρική προσέγγιση). Στον μύθο του παρακολουθούμε τη διαδικασία με την οποία

τα μεν ζώα «διαμορφώθηκαν», απέκτησαν δηλαδή το καθένα τις δικές του ιδιότητες, ο δε άνθρωπος απέκτησε τα χαρακτηριστικά εκείνα, τις αρετές, που συνιστούν τελικά την ανθρώπινη ουσία του.

Θεωρείται σημαντική η προσφορά του πρωταγόρειου μύθου, γιατί σε αντίθεση με τις παραπάνω κοσμολογικές εκδοχές (Θεογονία του Ησιόδου κ.τ.λ.) εκφράζει μια αισιόδοξη ενατένιση της εξέλιξης του ανθρώπινου πολιτισμού. Συνιστά μήνυμα εμπιστοσύνης στην προοδευτική πορεία του ανθρώπινου γένους, το οποίο ξεκινώντας από ατελέστερες μορφές βίου κατέκτησε και κατακτά υψηλότερες βαθμίδες, αξιόλογα πολιτιστικά επιτεύγματα, σε μια προοπτική ανανεωνόμενων δυνατοτήτων για νέες κατακτήσεις.

«χρόνος ἦλθεν εἴμαρμένος γενέσεως»: Ο όρος *εἴμαρμένη* προέρχεται από το ρήμα *μείρομαι* που σημαίνει «συμμερίζομαι, συμμετέχω», ενώ το απρόσωπο ρήμα *εἴμαρται* σημαίνει «είναι πεπρωμένο». Για τους αρχαίους Έλληνες (ήδη από τα ομηρικά χρόνια) η *εἴμαρμένη* είναι η αμάχητη δύναμη, ισχυρότερη και από τους θεούς, που καθορίζει τη μοίρα (ομόρριζη λέξη) του κόσμου και των ανθρώπων. *Εἴμαρμένος* χρόνος είναι ο αυστηρά προκαθορισμένος. Σύμφωνα με τον Πρωταγόρα, λοιπόν, η γένεση του κόσμου δεν μπορούσε να συμβεί ούτε νωρίτερα ούτε αργότερα από τότε που έγινε.

Ο όρος «γένεσις» αναφέρεται στη διαδικασία με την οποία κάτι που δεν υπήρχε άρχισε να υπάρχει. Στον κοσμολογικό του μύθο ο Πρωταγόρας παρουσιάζει τη γένεση του κόσμου ως θεϊκή δημιουργία. Αυτή είναι και η διδασκαλία του ίδιου του Πλάτωνα στον Τίμαιο (28a κ.ε.). Το σχετικό με τη δημιουργία κεφάλαιο εισάγεται με τη φράση (29d-e): [: Ας δούμε, λοιπόν, για ποια αιτία ο Δημιουργός συνέθεσε το γίνεσθαι και όλο αυτό το σύμπαν].

Στον πρωταγόρειο μύθο η *εἴμαρμένη* αναφέρεται ως στοιχείο του μύθου, που προσδιορίζει χρονικά την εξέλιξη. Με την έκφραση «*εἴμαρμένη*» αποδίδεται «το πλήρωμα του χρόνου», το πέρασμα από μία εποχή σε άλλη, από μία μορφή ζωής σε άλλη, που δεν είναι ούτε στιγμιαίο ούτε αυτόματο, αλλά υπακούει σε δύναμη αναπότρεπτη, ισχυρότερη και από τους θεούς. Αν αφαιρέσουμε το περίβλημα του μύθου, σημαίνει ότι το πέρασμα σε μια επόμενη φάση εξέλιξης γίνεται κάτω από την πίεση της ανάγκης για επιβίωση ή βελτίωση της ζωής. Ανάλογη είναι η χριστιανική φράση «*ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου*».

B2. 1β, 2η, 3γ, 4α, 5ζ.

B3. 1B, 2A, 3A, 4B, 5Γ.

B4. Στην πρώτη περίοδο του κειμένου ο Επίκουρος τονίζει ότι η προτροπή του προς τη φιλοσοφία αφορά τόσο τους νέους όσο και τους γέροντες. Το ίδιο νόημα, εξάλλου, έχει η εισαγωγική και θεματική πρόταση της παραγράφου: η φιλοσοφία είναι για όλους· είναι διαρκώς επείγουσα.

Αναφερόμενος ο Επίκουρος και στα δύο ηλικιακά άκρα («νέος» - «γέρον»), συμπεριλαμβάνει όλους τους ανθρώπους ανεξαρτήτως ηλικίας (και όχι μόνο ηλικίας). Την προτροπή του για φιλοσοφία την υποστηρίζει με συμμετρικές για τους νέους και τους ηλικιωμένους αιτιολογήσεις, αναιρώντας με διαλογικό ύφος υποθετικές αντιρρήσεις των μεν και των δε: A1: Οι νέοι δεν πρέπει να θεωρούν τον εαυτό τους ανώριμο για τη φιλοσοφία («Μήτε νέος τις ὦν μελλέτω φιλοσοφεῖν - οὔτε γὰρ ἄωρος οὐδεὶς ἔστιν»).

A2: Οι ηλικιωμένοι δεν πρέπει να θεωρούν τον εαυτό υπερώριμο γι' αυτήν (ότι δηλαδή έχουν περάσει πια την ώριμη για τη φιλοσοφία περίοδο της ζωής τους) («μήτε γέρον ὑπάρχων κοπιάτω φιλοσοφῶν» - «οὔτε πάρωρος πρὸς τὸ κατὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον»).

Και για τους δύο το επιχείρημα είναι το ίδιο: Το ζητούμενο της ψυχικής υγείας δεν γνωρίζει ηλικία.

Αντίθετα, στο παράλληλο κείμενο ο Καλλικλής θεωρεί ότι η φιλοσοφία ενδείκνυται περισσότερο για τη νεανική ηλικία («*Ἡ φιλοσοφία, Σωκράτη, ἔχει τὴν χάριν της, ἀν ἀσχοληθῆς μαζί της με μέτρο στα νιάτα σου*») και μάλιστα πιστεύει ότι είναι δείγμα σύνεσης («*δεν είναι ἀπρεπο νὰ φιλοσοφεῖ κανεὶς ὅσο εἶναι νεαρός*»), ελεύθερου φρονήματος και ικανότητας για σπουδαία ἔργα («*Τὸν νέο που δε φιλοσοφεῖ τὸν θεωρῶ ἀνελεύθερο ἄνθρωπο, που δεν εἶναι ἀξίος γιὰ τίποτα ωραίο και μεγάλο*»). Στην ώριμη ηλικία θεωρεῖ γελοία και παιδαριώδη τὴν ἐνασχόληση με τὴν φιλοσοφία («*Ὅταν ὁμως μεγαλώσει και φιλοσοφεῖ ἀκόμη, τότε ἡ περίπτωση εἶναι γιὰ γέλια και ἐγὼ τουλάχιστον νιώθω γιὰ ὅσους φιλοσοφούν ὅτι νιώθω γιὰ ὅσους δυσκολεύονται νὰ μιλήσουν και παίζουν σαν μικρά παιδιά*») και μάλιστα πιστεύει ὅτι ἀπαξιώνει τὸν ἄνδρα και τὸν καθιστᾷ ἀνίκανο νὰ λάβει μέρος ἐνεργά στη ζωή της πόλης του («*Ὅταν ὁμως τὸν δῶ ηλικιωμένο νὰ φιλοσοφεῖ και νὰ μὴ σταματᾷ, μὸν φαίνεται πια, Σωκράτη, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός πρέπει νὰ φάει ξύλο [...] δεν ἀξίζει νὰ λέγεται ἄντρας*»).

Γ1. Στο μεταξύ φέρνουν στον Κύρο τους αιχμαλώτους δεμένους και κάποιους ἄλλους πληγωμένους· μόλις τὸς εἶδε, διέταξε νὰ λύσουν ἀμέσως τὸς δεμένους και, ἀφού κάλεσε γιὰτρούς, διέταξε νὰ θεραπεύσουν τὸς πληγωμένους· ἔπειτα εἶπε στους Χαλδαίους ὅτι δεν ἤρθε οὔτε ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸς καταστρέψει οὔτε ἐπειδὴ εἶχε ἀνάγκη νὰ τὸς πολεμήσει, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐπιτύχει εἰρήνη ἀνάμεσα στους Ἀρμένιους και τὸς Χαλδαίους. Πριν λοιπόν καταληφθῶν οἱ κορυφές τῶν βουνῶν ξέρω πως δεν εἶχατε ἀνάγκη ἀπὸ εἰρήνη· γιὰτί εσεῖς ἦσατε ἀσφαλεῖς και

ληλατούσατε τις περιουσίες των Αρμενίων· τώρα όμως βλέπετε σε ποια κατάσταση βρίσκεστε.

Γ2. Ο Κύρος αφήνει τους αιχμαλώτους να γυρίσουν στην πατρίδα τους («ἐγὼ οὖν ἀφήμι ὑμᾶς οἴκαδε τοὺς εἰλημμένους») και τους δίνει προθεσμία να σκεφτούν με τους άλλους Χαλδαίους αν θέλουν να τους πολεμήσουν ή να γίνουν φίλοι τους («δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλευσασθαι εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν εἴτε φίλοι εἶναι»). Στην περίπτωση πάντως που προτιμήσουν πόλεμο, τους λέει να μην ξανάρθουν χωρίς όπλα, αν είναι λογικοί («ἦν μὲν πόλεμον αἰρῆσθε, μηκέτι ἦκετε δεῦρο ἄνευ ὄπλων, εἰ σωφρονεῖτε»). Αν όμως καταλήξουν ότι έχουν ανάγκη την ειρήνη, τότε τους καλεί να έρθουν πίσω άοπλοι («ἦν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὄπλων ἦκετε»). Αν, ωστόσο, γίνουν φίλοι, ο Κύρος υπόσχεται ότι θα φροντίσει να τακτοποιηθούν οι υποθέσεις τους («ὡς δὲ καλῶς ἔξει τὰ ὑμέτερα, ἦν **φίλοι** γένησθε, ἐμοὶ μελήσει»).

Γ3α. ταύταις, τινῶν, ἰατρῶ, ἡμῖν, πολύ.

Γ3β. προσήγαγον, λέξαι / λέξειε, σχές, έωρατε, αίρειται.

Γ4α. **θεραπεύειν:** άναρθρο τελικό απαρέμφατο, (έμμεσο) αντικείμενο του ρήματος έκέλευσεν, ετεροπροσωπία.

τὰ άκρα: υποκείμενο στο απαρέμφατο έχεσθαι.

ἡμῖν: αντικείμενο στο απαρέμφατο πολεμεῖν.

φίλοι: κατηγορούμενο του εννοούμενου υποκειμένου ὑμεῖς λόγω του συνδετικού ρήματος γένησθε.

ἀκούσαντες: επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο ὑμεῖς, ως επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου στο ρήμα ᾤχοντο, δηλώνει το προτερόχρονο.

Γ4β. Υπόθεση: ἦν φίλοι γένησθε (ἦν + υποτακτική)

Απόδοση: ἐμοὶ μελήσει (οριστική μέλλοντα)

Είδος: Προσδοκώμενο

Απλή σκέψη του λέγοντος: εἰ φίλοι γένοισθε, ἐμοὶ μελήσει / μελήσαι ἢ μελήσειεν ἄν